

PedPilots - Vodič za samostalno učenje za nastavnike

2024-1-HU01-KA220-SCH-000250549

Finansira
Evropska unija

PedPilots – Obuka za nastavno osoblje

Jedinica za učenje 7.

Sve što se tiče novca

SRB

„Finansirano sredstvima Evropske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne odražavaju nužno zvanične stavove Evropske unije ili Fondacije Tempus. Ni Evropska unija, ni nadležni organ koji dodeljuje sredstva ne mogu se smatrati odgovornima za njih.”

12 poglavlja našeg radnog lista dostupna su na web-stranici projekta, gdje se mogu besplatno preuzeti i koristiti. Preporučujemo Genially kao digitalni nastavni resurs koji se može koristiti samostalno.

<https://www.pedpilot.eu/>

<https://view.genially.com/6885f7076f6692a268885f03>

7. Sve što se tiče novca

Uvod

U ovoj nastavnoj jedinici u fokus dolazi znanje koje se odnosi na finansijska pitanja tokom međunarodnih mobilnosti i putovanja. Uz pomoć ovoga moguće je steći osnovnu praktičnu finansijsku snalažljivost pre putovanja. Pomaže nastavnicima, a time i učenicima, da se pripreme za rukovanje novcem na mestu koje im je nepoznato. Kroz rešavanje zadataka nudi mogućnosti za različite oblike štednje, koje se mogu razumeti i u širem kontekstu, ali i u vezi sa putovanjem, kako bi se planirani budžet mogao održati u svim okolnostima. Time se učenici mogu podstaći na samostalno razmišljanje o upravljanju novcem, a ujedno pomaže u prelasku iz potpune neupućenosti u stabilniju finansijsku situaciju. U nastavnom materijalu sumiraju se osnovni finansijski zadaci koje je potrebno obaviti pre putovanja, kao što su otvaranje bankovnog računa i korišćenje bankovne kartice, gotovina i menjačnica, slanje i primanje novca, osiguranje, kupovina karata, rezervacija smeštaja (plaćanje).

Ciljevi

1. **Razvoj organizacionih i logističkih kompetencija:** Nastavnici će pre putovanja i tokom putovanja raspolagati veštinama koje su korisne za obavljanje zadataka samostalno ili uz pomoć. Moći će da daju predloge učenicima o tome kako da organizuju svoje obaveze.
 - Rešavanje problema u vezi sa putovanjem, smeštajem i ishranom → rešavanje problema, planiranje, fleksibilnost
 - Sastavljanje liste potrebnih stvari i logistika → sistemsko razmišljanje, predviđanje
2. **Razvoj finansijskih i regulatornih kompetencija:** Nastavnici stiču sposobnost da disciplinovano i svesno rukuju novcem. Moći će da obavljaju zadatke upravljanja novcem

i planiranja. Biće sposobni da rasporede raspoloživa sredstva i da u slučaju problema zatraže pomoć. Takođe će moći da podrže učenike u sličnim situacijama kako bi se problemi tokom putovanja lakše rešavali.

- Rukovanje novcem kod nastavnika i učenika → finansijska pismenost, osećaj odgovornosti
- Postavljanje i poštovanje pravila → odlučnost, doslednost, rešavanje konflikata

Vreme predviđeno za nastavnu jedinicu

135–180 minuta

Ishodi učenja

- Planiranje pedagoških procesa i samorefleksija koja se odnosi na njihovo ostvarivanje (diferencijacija koja podstiče optimalan razvoj, motivacija, vannastavne aktivnosti).
- Komunikacija, rešavanje konflikata (saradnja, rešavanje problema, održavanje kontakata, poštovanje propisa, autentična komunikacija, primanje povratnih informacija, sposobnost ubeđivanja i otvorenost da nas ubede).

Nastavni materijal kroz praktične vežbe

I. Zadaci pre putovanja

1. O štednji uopšteno

Tokom života susrećemo se sa brojnim oblicima mogućnosti štednje. Većina nas poseduje određenu vrstu i nivo ušteđevine. A čak i ako ne možemo svakog meseca odvajati veće iznose – ulagati, sigurno smo se tokom života našli u situaciji donošenja odluke o tome da uštedimo novac.

Ako biste imali 25 hiljada evra, koje ne morate nužno koristiti za svakodnevne potrebe i možete ih se odreći na 1 ili čak 5 godina, šta biste uradili sa tim novcem? O kojim ste mogućnostima čuli? (*Vredi razgovarati o svakoj posebno, uz prikaz rizika i mogućih prinosa.*)

- a) **oročena štednja u banci** (*nizak kamatni prinos, mali rizik*)
- b) **ulaganje u državne obveznice** (*promenljiv prinos, mali rizik*)
- c) **ulaganje na berzi**, npr. dugoročni investicioni račun, ETF (*promenljiv, eventualno veći prinos, veći rizik*)
- d) **dobrovoljni fondovi**: privatni penzioni fond, zdravstveni fond, fond uzajamne pomoći (*dugoročno, promenljiv prinos*)
- e) **osiguranje** povezano sa investiranjem (*dugoročno, promenljiv prinos*)
- f) **penziono osiguranje**, penzioni štedni račun (*dugoročno, promenljiv prinos*)
- g) **zlato** (*dugoročno, promenljiv prinos*)
- h) **bitcoin** (*rizično, još uvek nije široko prihvaćeno*)

1. zadatak Istražite koliki bi bio očekivani prinos za 1, odnosno 5 godina za one oblike ulaganja o kojima smo prethodno govorili!

2. zadatak Razmislimo! Jedan učenik je dobio manje novca od roditelja, ili nije uspeo dovoljno da uštedi za putovanje. Vidimo da su njegovi vršnjaci poneli više gotovine i verovatno imaju bolje mogućnosti na svojim bankovnim računima. Šta bi se moglo učiniti, odnosno kako bi sledeći put mogao da štedi? Šta bismo mogli naučiti učenika kako bi planirao kroz štednju?

2. Šta je neophodno obaviti pre polaska?

Pre putovanja u inostranstvo postoji veliki broj zadataka. Kada porodica putuje zajedno, roditelji organizuju ove poslove, a mlađi članovi porodice često ni ne znaju koliko toga je trebalo obaviti. Kada se radi o školskom putovanju, učenici su pod nadzorom nastavnika koji prati grupu. Ipak, postoje i neki lični zadaci koje učenik mora sam da obavi, i na njih treba posebno skrenuti pažnju.

- a) otvaranje računa – bankovna kartica
- b) zaključivanje osiguranja (*verovatno grupno*)
- c) regulisanje troškova putovanja (*verovatno grupno*)
- d) plaćanje smeštaja (*verovatno grupno*)
- e) štednja
- f) menjačnica – zamena novca
- g) izrada budžeta: raspodela džeparca, Kakeibo
- h) sklapanje ugovora o stipendiji (*svakako grupno*)

1. zadatak Napravimo mesečni plan prema Kakeibo metodi. To znači da otvaramo tri tabele: mesečni plan prihoda, mesečni plan štednje i mesečni plan rashoda. Svaka tabela se pravi za četiri nedelje. Sabiranjem planiranih rashoda (npr. režije, otplata, mesečna karta) i planirane štednje (ono što bismo odvojili) treba oduzeti od ukupnog iznosa prihoda, kako bismo odredili „ostatak“, odnosno koliko novca možemo potrošiti. Vredi i grupisati troškove: npr. hrana, kultura, zabava, ostalo. Ovu metodu možemo koristiti i u pripremi učenika.

2. zadatak Zamislimo ovu situaciju: Sa svojim odeljenjem se spremate na ekskurziju i javlja se pitanje kako ćete reagovati ako primetite da je jednom učeniku nestalo novca, iako su do kraja putovanja ostala još dva dana. Postavlja se pitanje: šta je uzrok tome? Da li je učenik dobio znatno manje novca od svojih vršnjaka? Ili je imao dovoljno, ali nije umeo da rasporedi troškove? Ova situacija može biti veoma neprijatna, zato вреди unapred se pripremiti.

Predložimo ovo kao temu na času odeljenjske zajednice i razgovarajmo sa učenicima o odgovornom finansijskom ponašanju. Pored toga, tokom ekskurzije važno je sa roditeljima unapred usaglasiti okvir, čak i odrediti minimalan i maksimalan iznos džeparca, kako bismo izbegli veće nejednakosti.

3. Plaćanje u inostranstvu

Tokom boravka u inostranstvu naši najveći troškovi najverovatnije će biti unapred regulisani. Ako ipak neki od njih (npr. smeštaj, putovanje, ishrana) moramo pojedinačno rešavati, isplati se izabrati bankovni transfer, jer on pretpostavlja najmanje troškove. Tokom boravka u inostranstvu, kada god je moguće, birajmo plaćanje karticom, jer se tada konverzija obračunava približno po srednjem kursu banke. Ako posedujemo devizni račun (karticu), tada nas ni promene kursa ne pogađaju.

Ustanova kao osnivač (školski centar, crkva, fondacija) može nastavniku odgovornom za putovanje, na osnovu unapred zaključenog ugovora (npr. grupni ugovor o stipendiji), omogućiti da troškovi – putovanje, smeštaj, ostali troškovi – budu uplaćeni na njegov devizni račun. Ovo je svakako najekonomičnije rešenje, informišimo se da li je moguće!

Drugi načini plaćanja:

- a) Gotovina koju smo unapred zamenili u zvaničnu valutu zemlje u koju putujemo.
- b) Plaćanje unapred ili naknadno, npr. za neki zajednički trošak grupe, koji neko privremeno finansira (npr. poklon domaćinima, plaćanje večere naknadno, kao neočekivani trošak).
- c) Može se desiti da ostanemo bez novca, tada je moguće zatražiti slanje novca od kuće. Najpoznatije i najbrže platforme: Wise, Western Union, PayPal.

1. zadatak Šta se dešava ako nam u inostranstvu sve ukradu? Ili ako ostanemo bez novca? Pripremite unapred plan za ovakve situacije – koje konkretne mere je potrebno preduzeti da bi se problem rešio?

2. zadatak Šta biste uradili u ovom slučaju? Booking.com je otkazao grupnu rezervaciju, a obaveštenje ste dobili tek dan pre putovanja (ili tokom putovanja). Istražite kako se situacija može rešiti na zadovoljavajući način.

II. Rečnik pojmova

Osiguranje: Uvek je preporučljivo, ali pre putovanja u inostranstvo posebno se savetuje da se obratimo osiguravajućem društvu. Osiguranje pomaže da mirnije boravimo, jer naše vrednosti i život štiti jedan ugovor. U slučaju nesreće ili veće nezgode, ne pada dodatni teret na porodicu kako bi se zdravlje obnovilo ili kako bismo se vratili kući.

Grupni ugovor o stipendiji: Tokom organizovanja pojedinih međunarodnih mobilnosti postoji mogućnost finansiranja troškova života učenika i studenata kroz tzv. grupni ugovor o stipendiji. Ovo omogućava da ovlašćeni odrasli (nastavnik) dobije i upravlja celokupnim iznosom u gotovini ili na bankovnom računu. Prednost je što je ovaj oblik podrške u vidu nadoknade troškova, dakle neoporeziv, a jedan deo se može podeliti učenicima kao džeparac.

Gotovina: Uvek raspoloživa mogućnost plaćanja. Preporučuje se da sa sobom imamo određeni iznos u valuti zemlje domaćina, ili u evrima ili dolarima. U mnogim situacijama samo ovako možemo platiti.

Likvidnost: Oznaka za platežnu sposobnost, odnosno koliko lako možemo tačno i na vreme izmiriti svoje obaveze. U širem smislu označava koliko brzo osoba može mobilisati novac iz raspoloživih izvora.

ETF (Exchange Traded Fund): „Berzanski fond“, predstavlja investicioni fond koji se kupuje i prodaje na berzi kao akcija. Obuhvata više različitih sredstava, pa može predstavljati zajedničku korpu stotina akcija. Prednosti ETF-ova su niski troškovi i visoka likvidnost.

Valuta: Zakonsko sredstvo plaćanja u nekoj državi, odnosno njen zvanični novac. Uglavnom novčanice i kovani novac. Tokom putovanja u Evropi najčešće ćemo koristiti evro.

Deviza: Potraživanje u stranom sredstvu plaćanja, može biti račun, ček, menica, obveznica. Najčešće se susrećemo sa izrazom devizni račun, što znači da je novac na računu evidentiran u evrima ili dolarima.

Kreditna kartica: Specijalna bankarska kartica koju izdaje finansijska institucija i razlikuje se od debitne kartice po tome što finansijske transakcije (npr. plaćanje) ne pokriva stvarni novac, već kreditni limit banke. Neophodna je redovna mesečna otplata.

Dozvoljeni minus na tekućem računu: Kreditni limit može postojati i bez kreditne kartice. Banka može odobriti kratkoročni prekoračaj, tokom kojeg možemo trošiti iz sigurnosne rezerve računa. Ovo nosi kamate i naknade. Saldo računa prelazi u minus i može iznositi i dva do tri puta visinu plate.

Limiti kartice: Dnevni limit koji sami postavljamo — maksimalni iznos koji se može potrošiti karticom u jednom danu. Može biti posebno podešen za plaćanje, prenos novca ili podizanje gotovine.

Kamata: Cena kredita, izražena najčešće u procentima. Obično se iskazuje na godišnjem nivou. Međutim, treba obratiti pažnju da li je u nekom slučaju navedena mesečna ili periodična kamata. Osim kamate, mogu postojati i drugi troškovi, što se vidi kroz EKS

(Efektivna kamatna stopa). O kamati govorimo i kada se naš uloženi novac uvećava, pa se taj prinos pojavljuje kao kamata na računu.

Troškovi obrade: Jednokratna naknada banke za pripremu kredita korisniku. Obično iznosi 1–2% glavnice. Ovakav trošak može postojati i prilikom zamene novca; вреди obratiti pažnju jer kurs može značajno varirati. Menjačnice često označavaju „no commission” ili navode procenat, npr. 0,5%.

Takeibo: Japanska tehnika upravljanja novcem koja pomaže da lako i jednostavno naučimo plansko trošenje. Odražava istinski istočnjački način razmišljanja: umesto da se fokusira na ono što ne možemo kupiti, u centru je „ovde i sada” — šta kupujemo zato što možemo.

Proverni zadaci

1. Formulišite, uz pomoć datih reči, koje zadatke treba obaviti pre putovanja!

- osiguranje
- bankovna kartica
- valuta
- putna karta
- smeštaj

Predlozi rešenja:

- **osiguranje** Pre putovanja je potrebno najmanje 48 sati ranije zaključiti putno osiguranje. Ovo se može obaviti online ili lično u osiguravajućoj kući. U ugovor treba uvrstiti sadržaje osiguranja koji odgovaraju potrebama putnika. Preporučeni sadržaji mogu biti: bolničko lečenje i nadoknada u slučaju nezgode, nadoknada u slučaju krađe (novca ili ličnih predmeta), osiguranje prtljaga, osiguranje za otkazivanje puta, osiguranje vozila, posebni osiguravajući sadržaji za ekstremne sportove.

- **bankovna kartica** Prilikom putovanja u inostranstvo potrebno je da uz postojeći bankarski račun imamo i karticu, ukoliko je ranije nismo koristili. Potrebno je proveriti sledeće: da li je kartica aktivirana, da li je rok važenja u redu, da li je važeća samo sa potpisom, da li su limiti podešeni prema potrebama (plaćanje, podizanje gotovine, prenos), da li postoji odobreni kreditni limit. Deo učenika mlađih od 14 godina možda nema karticu, pa ih treba obavestiti da se može otvoriti besplatan juniorski račun uz pomoć roditelja.

- **valuta** Pored digitalnog novca, potrebno je imati i nešto gotovine. Često se dešava da određeni troškovi u inostranstvu moraju biti plaćeni gotovinom. To mogu biti: sitna hrana tokom puta, npr. u avionu; situacija kada terminal za kartice ne radi u prodavnici; situacija kada je potrebno „skupljati“ novac za zajednički trošak, npr. poklon domaćinima, zajednički ručak, napojnica u restoranu.

- **putna karta** Troškove putovanja najverovatnije pokriva projektni organizator, ustanova ili putnička agencija. Avionske ili vozne karte obično su unapred rezervisane i plaćene u okviru međunarodnih mobilnosti. Ipak, vredi se informisati da li postoje dodatni troškovi prevoza koje nastavnik pratilac mora platiti: taksi, transfer do aerodroma, karta ili mesečna karta za lokalni prevoz.

- **smeštaj** Smeštaj je takođe deo putnog paketa koji je najčešće unapred rezervisan i plaćen. Ipak, vredi pitati koje usluge se mogu koristiti bez dodatnog plaćanja. Da li postoje zajedničke aktivnosti koje je potrebno platiti na licu mesta, npr. korišćenje saune.

2. Izaberite ispravnu radnju za datu (izmišljenu) situaciju!

2.1. Ukradena torbica: U velikom gradu na aerodromu, po sletanju, još u terminalu primetite da nemate torbicu, u kojoj su sva gotovina i dokumenta. Koja je prva stvar koju treba uraditi?

- A) Blokiram svoju bankovnu karticu.
- B) Potražim kancelariju lokalnih vlasti/policije i podnesem zvaničnu prijavu.
- C) Jurnem za lopovom i pokušam da vratim stvari.
- D) Obavestim svoju ambasadu ili konzulat u inostranstvu da sam bez dokumenata.
- D) Pozovem osiguranje da prijavim krađu svojih stvari.
- E) Počnem da sebe krivim, da sam opet nešto pogrešio/la i uništio/la celo putovanje.

Rešenje:

Odgovor A) je tačan. Ako je torbica sigurno ukradena, prvo uvek treba blokirati bankovnu karticu, da ne bi nastala veća šteta.

Držimo novac razdeljen na više mesta kod sebe! Dokumenta čuvajmo i u digitalnom obliku na telefonu! Ako su i telefon ukrali, što pre ga blokirajte kod operatera! Za sve ovo preporučljivo je imati na papiru (ne u novčaniku) sledeće osnovne adrese i brojeve: podaci o osiguranju, kontakt za blokadu kod telefonskog operatera, podaci za prijavu u telebanking i internet bankarstvo, brojevi ličnih dokumenata, broj polise putnog osiguranja ili štampani primerak polise, telefonski brojevi bližih srodnika, broj domaćina smeštaja i kod rezervacije, kontakt podaci grupe Srba koji žive tamo, adresa srpske diplomatske misije.

2.2. Željani navijački šal: Po dolasku u Liverpool, u prvoj prodavnici jedan učenik primeti šal svog omiljenog fudbalskog kluba. Šta ćemo učiniti?

- A) Dozvoljavamo mu da ga odmah kupi.
- B) Predlažemo da kupi dva i ponese jedan tati.
- C) Ohrabrujemo ga da će u gradu biti jeftinije, pa je bolje tamo kupiti.
- D) Skrećemo mu pažnju da treba da proceni da li to može sebi da priušti u odnosu na svoj budžet, ali predlažemo da se što pre odluči.
- E) Zapamtimo cenu i tokom daljih programa pratimo koliko košta na drugim mestima. Na kraju, kada sve razmotrimo, učenik može da ga kupi čak i na odlasku, na aerodromu — naravno, samo ako mu budžet to dozvoljava.

Rešenje:

Odgovor E) je tačan. U inostranstvu, ako imamo ograničen budžet, ne smemo žuriti sa većim troškovima. Lako može da se desi da kasnije zavisimo od tuđe pomoći ili pozajmice.

Moguće je i da će isti proizvod biti jeftiniji u internet prodavnici. Takođe, lokalci mogu pomoći u pronalaženju navijačke prodavnice kluba.

2.3. Kašnjenje sa avionom: Propustili ste transfer u 20:00 u Ajndhovenu, a Hag, gde je smeštaj, je još 150 km udaljen.

- A) Pozivam organizaciju koja nas dočekuje i pitam šta se u ovakvoj situaciji može učiniti.
- B) Sedamo u taksi i idemo za Hag.
- C) Odlazimo do autobuske stanice i tražimo autobus koji ide do tamo.

D) Tražimo smeštaj, jer je sigurno da te večeri više nećemo stići u Hag.

E) Ljutito se vraćamo kući prvim avionom.

Rešenje:

Odgovor A) je verovatno najbolji, jer je moguće da postoji drugi polazak, transfer ili autobus, ali je u svakom slučaju važno obavestiti domaćine da smo naišli na poteškoće. Tako se i oni mogu pripremiti na posledice promene.

Uvek вреди uzeti i broj telefona vozača od transfer kompanije. Možda je krenuo pre samo nekoliko minuta i može da se vrati po nas. Takođe je moguće da prevoznička firma može poslati drugo vozilo, uz malu doplatu. Na primer, ako ima mesta na drugoj njihovoj liniji. Uz sve to, lokalni partneri i organizacija koja nas dočekuje svakako bolje mogu pomoći na svom jeziku nego kada bismo u žurbi pokušavali sve sami da rešimo.

2.4. Bankomat je „pojeo” karticu: Tokom ekskurzije potrebna je gotovina, ali pre nego što automat isplati novac, sistem se zamrzne i automat ne vrati ni novac ni karticu.

A) Otrčim do najbliže banke da prijavim problem.

B) Počinjem da čačkam i otvaram automat.

C) Pozovem policajca koji se nalazi u blizini.

D) Ostajem na licu mesta i koristeći broj naveden na automatu prijavim kvar banci.

E) Zamolim nekoga iz grupe da i on pokuša da koristi automat, možda izađe kartica.

Rešenje:

Odgovor D) je tačan. Ovakva situacija može imati više uzroka, ali u 90% slučajeva problem smo prouzrokovali mi sami, pa banka za to neće preuzeti odgovornost.

Najčešće je automat s razlogom zadržao karticu, npr. previše sporo bismo preuzeli novac, kartica je oštećena ili istekla, više puta je pogrešno unet PIN-kod. Ređe je tehnički kvar, kao što je nestanak struje. Ako se ovo desi na bankomatu naše banke, postoji šansa da karticu vratimo. Ako ne, „strana“ banka će je poslati našoj banci kao nevažeću. Ipak, moramo proveriti da li je transakcija izvršena — tj. da li je novac skinut sa računa.

Izvori

<https://www.vg.hu/penz-es-tokepiac/2024/09/kakeibo-avagy-igy-takaritanak-meg-a-japanok-egyszeru-de-annal-nagyszerubb-modszer-a-sporolasra>

Tamás Szomor: Igrive finansije; u: <https://www.mnb.hu/letoltes/fv-tanul-jatekos.pdf>

Finansije građana: Tematska radna sveska za 12. razred, izd.: Pénzügyiránytű fondacija 2023

<https://penziranytu.hu/>

https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/carry/carrying-cash/index_hu.htm

<https://www.netrisk.hu/blog/utasbiztositas/tudatos-penzugyek-igy-keszuljunk-a-nyaralasra>

<https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/gondos-tervezes-gondtalan-nyaralas/kosson-utasbiztositast>

<https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek/zold-gazdalkodas-otthon/kozlekedes/nyaralas-fenntarthatoan-koltseghatekonyan>

<https://okosanapenzzel.hu/hirek/gondos-tervezes-gondtalan-nyaralas-penzugyi-teendok-utazas-elott>

<https://www.vg.hu/penz-es-tokepiac/2024/09/kakeibo-avagy-igy-takaritanak-meg-a-japanok-egyszeru-de-annal-nagyszerubb-modszer-a-sporolasra>

<https://penzkuldeskulfoldre.hu/>